

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Допускається до захисту
завідувач кафедри обліку і оподаткування
 доцент С.М. Хомовий
(підпис) *вчене звання, ініціали, прізвище*
« 19 » 12 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ОРГАНІЗАЦІЯ І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ
ТА АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА
ПІДПРИЄМСТВІ (за матеріалами ТОВ «Мрія»)

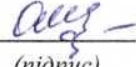
Виконав: Романюк Вадим Олександрович
прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Керівник: доцент Гаврик Олеся Юріївна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Рецензент: доцент Однорог Максим Анатолійович
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

(підпис)

Я, Романюк Вадим Олександрович, засвічую, що кваліфікаційну роботу магістра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності

Біла Церква – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
гарант ОНП «Облік і оподаткування»
 професор І.В. Свиנווס
(підпис) вчене звання, ініціали, прізвище
«4» « листопада 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувача
Романюку Вадиму Олександровичу

Тема: Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу формування основних засобів на підприємстві (за матеріалами ТОВ «Мрія»)

Перелік питань, що розробляються в роботі: розглянути теоретико-методичні основи обліку, аналізу та аудиту основних засобів підприємства; організація обліку, аналізу та аудиту основних засобів у ТОВ «Мрія»; шляхи вдосконалення обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

Вихідні дані: нормативно-правові акти України, наукова література, матеріали конференцій, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності, дані Державної служби статистики України, фінансова та статистична звітність, первинні документи та облікові реєстри ТОВ «Мрія», публікації у фахових періодичних виданнях, аналітичні матеріали платформи Opendatabot, а також інформаційні ресурси мережі Internet.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	<u>листопад 2024 - січень 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Теоретико-методична частина	<u>лютий 2025 - квітень 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Аналітична частина	<u>травень 2025 - червень 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Рекомендаційна частина	<u>серпень 2025 - вересень 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Оформлення роботи	<u>листопад 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Перевірка на плагіат	<u>листопад 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Попередній розгляд на кафедрі	<u>листопад 2025</u>	<u>Звикомано</u>
Подання на рецензування	<u>листопад 2025</u>	<u>Звикомано</u>

Керівник роботи магістерської

підпис

доцент О.Ю. Гаврик
вчене звання, ініціали, прізвище

Здобувач

підпис

В. О. Романюк
ініціали, прізвище

Дата отримання завдання «4» « листопада 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Романюк В. О. Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу формування основних засобів на підприємстві (за матеріалами ТОВ «Мрія»)

У сучасних умовах господарювання ефективний облік, аналіз та аудит основних засобів є важливим фактором забезпечення достовірної інформації для інвесторів, керівництва та інших користувачів.

Основні засоби формують матеріальну основу продуктивних сил підприємства, визначають його виробничий потенціал та конкурентоспроможність. Дослідження присвячене вдосконаленню теоретико-методичних, організаційних та прикладних аспектів обліку, аналізу й аудиту основних засобів на прикладі ТОВ «Мрія».

У роботі здійснено оцінку нормативно-правового регулювання, охарактеризовано організацію обліку та документальне оформлення операцій з основними засобами, проаналізовано синтетичний та аналітичний облік, відображення даних у фінансовій і податковій звітності.

Впроваджено вдосконалені методики економічного аналізу та аудиту, обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання основних засобів та удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства.

Практична цінність результатів полягає у можливості застосування рекомендацій у діяльності ТОВ «Мрія» та інших підприємств для підвищення ефективності управління активами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: основні засоби, бухгалтерський облік, економічний аналіз, аудит, ефективність використання, обліково-аналітична система, автоматизація, управлінські рішення, ТОВ «Мрія»

ANNOTATION

Romanuk Vadym. Organization and Ways to Improve the Accounting, Audit, and Analysis of Fixed Asset Formation at the Enterprise (Based on the Materials of LLC «Mriya»)

In modern business conditions, effective accounting, analysis, and auditing of fixed assets are essential factors in ensuring reliable information for investors, management, and other stakeholders.

Fixed assets form the material foundation of an enterprise's productive capacity, determine its production potential, and influence its competitiveness. This study focuses on improving the theoretical-methodological, organizational, and applied aspects of accounting, analysis, and auditing of fixed assets using the example of LLC «Mriya».

The work includes an assessment of the regulatory framework, a description of the organization of accounting and documentation of fixed-asset transactions, an analysis of synthetic and analytical accounting, and the presentation of data in financial and tax reporting.

Improved methods of economic analysis and auditing have been introduced, and directions for enhancing the efficiency of fixed-asset utilization and improving the enterprise's accounting and information system have been substantiated.

The practical value of the results lies in the possibility of applying the proposed recommendations in the activities of LLC «Mriya» and other enterprises to improve asset management and support informed managerial decision-making.

Keywords: fixed assets, accounting, economic analysis, auditing, efficiency of use, accounting and analytical system, automation, managerial decisions, «Mriya» LLC

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Економічна сутність, функції та класифікація основних засобів.....	9
1.2. Визнання, оцінка та класифікація основних засобів у бухгалтерському обліку.....	13
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів: вітчизняний та міжнародний досвід.....	18
Висновок до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «МРІЯ».....	23
2.1. Організаційна структура обліку основних засобів на підприємстві.....	23
2.2. Дослідження обліку, аналізу та аудиторської перевірки основних засобів у ТОВ «Мрія».....	28
2.3. Методика аудиту наявності та руху основних засобів підприємства.....	34
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	40
3.1. Удосконалення організації обліку та аналізу основних засобів.....	40
3.2. Шляхи підвищення ефективності аудиту основних засобів.....	46
Висновки до розділу 3.....	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання проблеми обліку основних засобів набувають особливої значущості у зв'язку з потребою інвесторів та інших користувачів у достовірній інформації про їх стан та ефективність використання. Основні засоби становлять матеріальну основу продуктивних сил підприємства, визначають його виробничий потенціал та конкурентоспроможність [1].

Система основних засобів є складною та різноманітною за своїми характеристиками. На практиці до них відносять майнові цінності зі строком використання понад один рік. Вони належать до неліквідних активів, оскільки можуть бути конвертовані у грошову форму лише після тривалого часу. Крім того, основні засоби погано піддаються оперативному управлінню, адже їх структура майже не змінюється у короткостроковому періоді [2].

Проблематиці обліку, аналізу та аудиту основних засобів присвячені праці багатьох науковців, зокрема О.В. Вакун, Н.В. Валінкевич, В.О. Ганусича, А.А. Гнатюка, Л.В. Гнилицької, І.А. Дерун, О.О. Жарікової, Т.Б. Замрій, Т.Д. Косової, Н.М. Крічки, П.М. Кузьмовича, Р.Е. Островерхи та ін. Водночас низка питань залишається недостатньо розробленою в українській науковій літературі та потребує подальшого дослідження, зокрема щодо підвищення ефективності використання основних засобів, удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління ними та аудиту.

Мета роботи – удосконалення теоретико-методичних, організаційних та прикладних аспектів обліку, аналізу й аудиту основних засобів підприємства.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- визначити сутність основних засобів як об'єкта обліку, аналізу та аудиту;

- здійснити критичну оцінку нормативно-правового регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів;
- охарактеризувати організацію обліку, аналізу та аудиту основних засобів у ТОВ «Мрія»;
- висвітлити порядок документального оформлення операцій з основними засобами;
- узагальнити методику синтетичного та аналітичного обліку основних засобів;
- розкрити відображення інформації про основні засоби у фінансовій та податковій звітності;
- адаптувати до умов підприємства методику аналізу та аудиту основних засобів;
- обґрунтувати напрями вдосконалення обліково-інформаційної системи підприємства.

Об'єкт дослідження – процес організаційного та методичного забезпечення обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні аспекти обліку, аналізу та аудиту основних засобів підприємства.

База дослідження – ТОВ «Мрія» Білоцерківського району, яке має практичний досвід формування, обліку та контролю основних засобів у сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. Для досягнення мети застосовано загальнонаукові й спеціальні методи: аналіз і синтез, наукове узагальнення, системний підхід, методи абстракції, порівняння, систематизації; горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз; метод структурного аналізу.

Інформаційна база дослідження – нормативно-правові акти України, наукова література, матеріали конференцій, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової

звітності, дані Державної служби статистики України, фінансова та статистична звітність, первинні документи та облікові реєстри ТОВ «Мрія».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків і рекомендацій у діяльності ТОВ «Мрія» та інших підприємств.

Апробація результатів дослідження проводилася шляхом участі автора у науково-практичних конференціях та підготовки тез і публікацій за тематикою роботи. Зокрема, опубліковано тези Романюка В. О. «Організація і шляхи вдосконалення обліку, аудиту та аналізу формування основних засобів на підприємстві» // *Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції магістрантів і молодих дослідників (Біла Церква, 29 жовтня 2025 р.). Біла Церква: БНАУ, 2025. С. 102–103.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 60 сторінках друкованого тексту, у тому числі 13 таблиць, 13 рисунків. Список використаних літературних джерел налічує 44 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, функції та класифікація основних засобів

Основні засоби підприємства – це матеріальні активи, які утримуються з метою використання у процесі виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт, передачі в оренду чи для здійснення адміністративних функцій протягом періоду, що перевищує один рік. Вони формують матеріальну основу господарської діяльності, забезпечують стабільність виробничого процесу та визначають рівень конкурентоспроможності підприємства, адже саме рівень технічного оснащення і якісний стан основних засобів часто виступає ключовим чинником ефективності діяльності [3].

Згідно з положеннями П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби», до їх складу належать: земельні ділянки, будівлі та споруди, передавальні пристрої, машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, багаторічні насадження, робоча та продуктивна худоба тощо. Таким чином, спектр основних засобів є надзвичайно широким і охоплює всі види матеріальних ресурсів, які тривалий час забезпечують діяльність підприємства, створюючи необхідні умови для безперервності виробництва та розвитку бізнесу.

З економічної точки зору, основні засоби мають низку особливостей [4]:

- вони багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи свою натурально-речову форму протягом усього строку експлуатації;
- їхня вартість поступово переноситься на створюваний продукт через амортизаційні відрахування, що забезпечує відшкодування витрат на їх придбання чи виготовлення;

- вони є базою для формування виробничих потужностей і створення доданої вартості;
- ефективність їх використання безпосередньо впливає на собівартість продукції, прибутковість підприємства та його фінансову стійкість;
- оновлення та модернізація основних засобів є необхідною умовою інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Отже, основні засоби виступають не лише матеріальним фундаментом підприємства, а й стратегічним ресурсом, від якого залежить якість продукції, продуктивність праці та перспективи довгострокового розвитку.

Основні засоби виконують низку важливих функцій, що забезпечують ефективне функціонування та розвиток підприємства:

1. Виробнича функція – полягає у створенні матеріально-технічних умов для виготовлення продукції, виконання робіт та надання послуг. Саме завдяки будівлям, спорудам, машинам та обладнанню підприємство може здійснювати безперервний виробничий процес, нарощувати обсяги випуску продукції та підвищувати її якість.

2. Соціальна функція – основні засоби сприяють створенню комфортних умов праці та задоволенню соціально-побутових потреб персоналу. Це може включати забезпечення робітників житловими будинками, приміщеннями для відпочинку та харчування, а також наявність об'єктів культури, спорту та охорони здоров'я. Така підтримка формує сприятливий соціальний клімат у колективі, що позитивно впливає на продуктивність праці.

3. Інноваційна функція – проявляється у можливості впровадження новітніх технологій, автоматизації та модернізації виробничих процесів. Сучасне обладнання дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність виробництва, скоротити строки виконання робіт, а також забезпечити гнучкість у реагуванні на потреби ринку.

4. Інвестиційна функція – основні засоби є об’єктом капіталовкладень та засобом залучення інвесторів. Високий рівень технічного оснащення свідчить про надійність та перспективність підприємства, підвищуючи його інвестиційну привабливість. Крім того, основні засоби можуть використовуватись як застава при отриманні кредитів, що забезпечує додаткові можливості для фінансування розвитку.

5. Вартісна (оцінювальна) функція – основні засоби визначають розмір майнового комплексу підприємства, рівень його капіталізації та слугують важливим критерієм оцінки фінансового стану. Їхня структура та динаміка є ключовими показниками під час аналізу платоспроможності, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості.

Отже, завдяки виконанню зазначених функцій основні засоби забезпечують не лише матеріальну базу виробництва, а й створюють стратегічні передумови для економічного зростання, зміцнення конкурентних позицій та сталого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та управління економічною діяльністю основні засоби класифікують за різними ознаками, що дозволяє систематизувати їх склад і більш ефективно управляти ними. Така класифікація необхідна не лише для правильного ведення обліку, але й для прийняття управлінських рішень щодо оновлення, модернізації та оптимізації структури активів [5].

Основні напрями класифікації охоплюють:

- за функціональним призначенням – виробничі та невиробничі;
- за видами – земельні ділянки, будівлі, споруди, машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти, інвентар, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження тощо;
- за характером використання – діючі, недіючі, запасні;
- за належністю – власні та орендовані;
- за галузевою ознакою – промислові, сільськогосподарські, транспортні та ін.;

- за строками служби – короткострокові (з обмеженим терміном експлуатації) та довгострокові (з тривалим терміном корисного використання).

Подібна деталізація дає змогу:

- визначати напрями найбільш ефективного використання ресурсів;
- оптимізувати амортизаційну політику та формування собівартості продукції;
- забезпечувати контроль за станом і рухом основних засобів;
- обґрунтовувати потребу в оновленні, реконструкції та модернізації виробничих фондів;
- формувати стратегію інвестиційної політики підприємства.

Таким чином, основні засоби є ключовим елементом виробничого потенціалу підприємства, що виконують багатофункціональну роль: від забезпечення безперервності виробничого процесу до створення передумов для стратегічного розвитку. Їх правильна класифікація, оцінка та організація обліку мають вирішальне значення для ефективного управління господарською діяльністю, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення довгострокової фінансової стабільності підприємства.

Для забезпечення ефективної організації обліку, контролю та аналізу доцільно класифікувати основні засоби за низкою ознак, що відображають їх функціональне призначення, види, характер використання, належність та інші характеристики. Такий підхід дозволяє систематизувати їх склад, раціонально розподілити за напрямами застосування, оптимізувати управління та забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень [6].

У результаті дослідження економічної сутності основних засобів встановлено, що вони є ключовою складовою виробничого потенціалу підприємства, яка формує матеріально-технічну базу його діяльності. Основні засоби забезпечують безперервність та стабільність виробничих

процесів, визначають рівень конкурентоспроможності й можливості стратегічного розвитку суб'єкта господарювання.

Класифікація основних засобів за різними ознаками подана у табл. 1.1. (додаток А)

З'ясовано, що основні засоби виконують багатофункціональну роль, поєднуючи виробничі, соціальні, інноваційні, інвестиційні та вартісні функції. Завдяки цьому вони не лише забезпечують процес створення продукції та послуг, а й виступають індикатором фінансової стійкості й перспектив підприємства.

Особливе значення має класифікація основних засобів, яка дозволяє структурувати їх за різними ознаками, визначати напрями найефективнішого використання, формувати амортизаційну політику, планувати потребу в оновленні та модернізації.

Таким чином, економічна сутність, функції та класифікація основних засобів створюють теоретико-методичну основу для подальшого аналізу їх стану та ефективності використання в діяльності підприємства.

1.2. Визнання, оцінка та класифікація основних засобів у бухгалтерському обліку

Визнання основних засобів у бухгалтерському обліку здійснюється за умов, якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід від їх використання, та вартість об'єкта може бути достовірно визначена.

Первісна оцінка здійснюється за собівартістю, що включає: ціну придбання, витрати на транспортування, монтаж, установку та інші витрати, пов'язані з доведенням основних засобів до стану, придатного для використання [8].

Подальша оцінка основних засобів може здійснюватися за: моделлю собівартості (об'єкт обліковується за первісною вартістю мінус накопичена

амортизація) або за моделлю переоцінки (відображення за справедливою вартістю).

Визнання об'єкта як основного засобу в бухгалтерському обліку здійснюється за наявності двох обов'язкових умов:

1. Ймовірність отримання майбутніх економічних вигід – використання об'єкта повинно сприяти отриманню прибутку або іншої вигоди (економія ресурсів, підвищення продуктивності).

2. Можливість достовірної оцінки вартості – підприємство повинно мати змогу визначити первісну вартість об'єкта.

Ці критерії встановлені П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби». Визнання об'єкта як основного засобу в бухгалтерському обліку можливе лише за умови дотримання певних критеріїв. Зокрема, підприємство повинно мати впевненість у майбутніх економічних вигодах від його використання, а також можливість достовірно визначити первісну вартість активу. Для наочності процес прийняття рішення щодо визнання об'єкта основним засобом представлений на рис. 1.1.

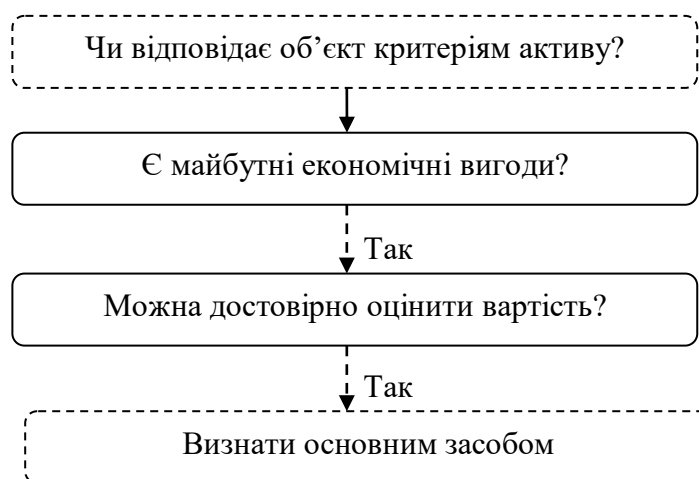

Рис. 1.1. Визнання об'єкта основним засобом

Джерело: узагальнено на основі аналізу [9]

Первісна оцінка основних засобів залежить від способу їх надходження на підприємство. Витрати, що формують вартість активу, включають як безпосередні платежі за його придбання, так і додаткові витрати, пов'язані з транспортуванням, монтажем, установкою чи доведенням до стану,

придатного для використання. Узагальнено складові первісної вартості основних засобів за різними способами їх надходження наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Формування первісної вартості основних засобів

Спосіб надходження	Складові первісної вартості
Придбання за плату	Ціна придбання, мито, непрямі податки (якщо не відшкодовуються), витрати на доставку, монтаж, налагодження, страхування доставки, інші витрати, пов'язані з доведенням до робочого стану
Внесення до статутного капіталу	Узгоджена засновниками справедлива вартість
Безоплатне отримання	Справедлива вартість на дату отримання
Виготовлення власними силами	Виробнича собівартість, яка включає прямі матеріальні витрати, оплату праці, частку загальновиробничих витрат

Джерело: побудовано автором за результатами узагальнення наукових підходів [10]

Після первісного визнання підприємство може застосовувати одну з моделей:

1. Модель собівартості – облік за первісною вартістю мінус накопичена амортизація та збитки від зменшення корисності.
2. Модель переоцінки – періодична переоцінка за справедливою вартістю, якщо її можна достовірно визначити.

Після первісного визнання підприємство має право обрати модель подальшої оцінки основних засобів. Залежно від облікової політики, це може бути модель собівартості або модель переоцінки. Вибір тієї чи іншої моделі визначає, яким чином основні засоби відображатимуться у фінансовій звітності та як формуватиметься інформація про їхню реальну вартість. Послідовність прийняття рішення щодо подальшої оцінки наведено на рис. 1.2.

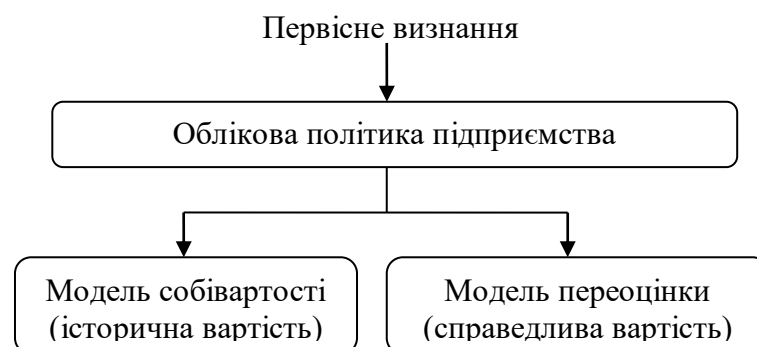

Рис. 1.2. Подальша оцінка основних засобів

Джерело: побудовано автором за результатами узагальнення наукових підходів [11]

Амортизація – це систематичний розподіл вартості, що амортизується, протягом строку корисного використання об’єкта. Вибір методу амортизації залежить від способу отримання економічних вигід від використання активу [12].

Амортизація є важливим елементом обліку основних засобів, оскільки забезпечує поступове перенесення їх вартості на витрати діяльності протягом строку корисного використання. Вибір конкретного методу амортизації залежить від характеру використання активу, інтенсивності його експлуатації та очікуваного отримання економічних вигід. Крім того, правильна амортизаційна політика дає змогу формувати достовірні фінансові результати, забезпечувати відтворення та оновлення основних засобів, а також впливає на рівень собівартості продукції та конкурентоспроможність підприємства.

Амортизаційні відрахування виступають важливим внутрішнім джерелом фінансування інвестиційної діяльності, тому вибір оптимального методу має не лише облікове, а й стратегічне значення для підприємства. Основні методи амортизації, їх зміст та особливості застосування узагальнено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3.

Методи амортизації основних засобів

Метод	Сутність	Характеристика використання
Прямолінійний	Рівномірний розподіл вартості протягом строку корисного використання	Найпоширеніший метод, простий в обліку, забезпечує стабільні витрати
Метод зменшення залишкової вартості	Розрахунок амортизації від залишкової вартості, найбільші витрати – у перші роки	Відображає швидку втрату корисності, актуальний для техніки
Кумулятивний (сума років)	Більша частина вартості списується в перші роки, менша – у наступні	Використовується для активів із швидким моральним зносом
Виробничий	Амортизація нараховується пропорційно обсягу виготовленої продукції або виконаних робіт	Оптимальний для обладнання, що працює з різною інтенсивністю

Джерело: побудовано автором за результатами узагальнення наукових підходів [13]

Для правильного відображення в балансі основні засоби класифікують за обліковими ознаками:

- За групами – будівлі, споруди, машини, транспортні засоби тощо;
- За призначенням – виробничі й невиробничі;
- За обліковою вартістю – первісна, залишкова, справедлива;
- За ступенем використання – діючі, недіючі, запасні;
- За правовим статусом – власні, орендовані, отримані у лізинг.

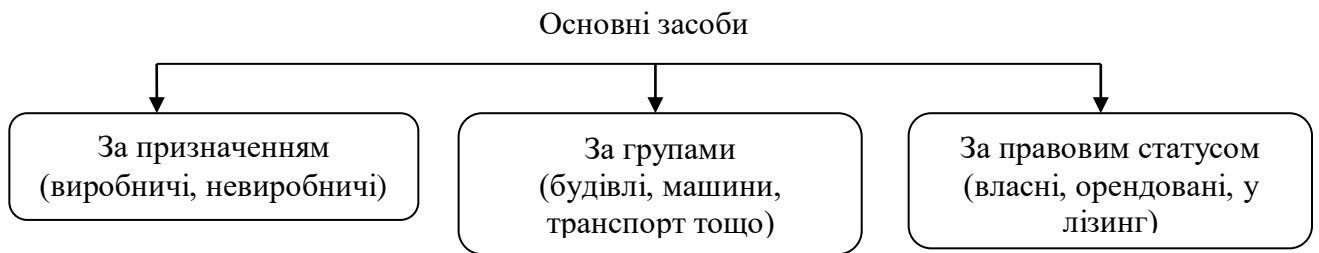

Рис. 1.3. Класифікація основних засобів у бухгалтерському обліку

Джерело: побудовано автором за результатами узагальнення наукових підходів [14]

Визнання, оцінка та класифікація основних засобів є ключовими елементами організації бухгалтерського обліку. Вони забезпечують достовірність фінансової звітності, впливають на визначення фінансового результату та формують інформаційну базу для прийняття управлінських рішень [15].

Основні засоби – це не просто стаття балансу, а повноцінний життєвий цикл, де кожен етап має значення для фінансової звітності підприємства. Продемонструємо рис. 1.4 (додаток Б) де показана узагальнююча схема «Життєвий цикл основного засобу в обліку» – вона покаже весь процес: від моменту визнання об’єкта до його вибуття.

Отже, визнання, оцінка та класифікація основних засобів у бухгалтерському обліку є фундаментальними складовими формування достовірної фінансової інформації про діяльність підприємства. Правильне відображення об’єктів у звітності забезпечує не лише об’єктивність оцінки майнового стану, а й створює основу для ефективного управління виробничим потенціалом.

Первісна оцінка визначає вартісні параметри об'єкта на дату введення в експлуатацію, подальша оцінка дозволяє відображати його реальну економічну цінність, а амортизація забезпечує справедливий розподіл витрат у часі. Класифікація основних засобів, у свою чергу, дає змогу систематизувати їх за видами, призначенням та іншими ознаками, що підвищує аналітичність та інформативність облікових даних.

Таким чином, облік основних засобів – це не лише технічна процедура, а цілісна система, яка охоплює повний життєвий цикл активу: від моменту його визнання до вибуття. Рациональна організація цього процесу сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, оптимізації управлінських рішень та забезпеченню довгострокового розвитку підприємства.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів: вітчизняний та міжнародний досвід

Вітчизняне нормативне регулювання – це система регулювання бухгалтерського обліку та аудиту основних засобів в Україні, що ґрунтується на низці законодавчих і нормативних актів, які визначають порядок їх визнання, оцінки, класифікації, відображення у звітності та контролю.

До основних джерел належать:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» – встановлює загальні правові засади ведення обліку та складання фінансової звітності;
- Податковий кодекс України – регламентує порядок податкового обліку основних засобів, нарахування амортизації для цілей оподаткування;
- П(С)БО 7 «Основні засоби» – головний стандарт, що визначає правила визнання, оцінки, амортизації та вибуття основних засобів;
- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» – регулює порядок проведення аудиту, права та обов'язки

аудиторів, вимоги до перевірки об'єктів обліку, у тому числі основних засобів;

- Національні положення (стандарти) аудиту.

Міжнародне регулювання.

У міжнародній практиці регулювання обліку та аудиту основних засобів базується на стандартах МСФЗ та МСА, які забезпечують уніфікацію та прозорість фінансової інформації. Серед ключових документів:

- МСБО (IAS) 16 «Основні засоби» – визначає порядок визнання, оцінки, амортизації та вибуття основних засобів;
- МСБО (IAS) 36 «Знецінення активів» – регламентує перевірку активів на предмет знецінення та відображення втрат;
- МСБО (IAS) 40 «Інвестиційна нерухомість» – встановлює правила обліку об'єктів, утримуваних для отримання орендних платежів чи зростання вартості;
- МСФЗ (IFRS) 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу» – визначає порядок обліку активів, що підлягають вибуттю;
- Міжнародні стандарти аудиту (ISA) – забезпечують єдині принципи та процедури аудиту фінансової звітності у світовій практиці.

Для глибшого розуміння особливостей регулювання обліку та аудиту основних засобів доцільно провести порівняння українських П(С)БО та міжнародних стандартів.

Таблиця 1.4 (додаток В) демонструє основні відмінності та спільні риси вітчизняної (П(С)БО) та міжнародної (МСБО/МСФЗ) практики обліку основних засобів.

Визнання основних засобів. Обидві системи керуються критеріями наявності майбутніх економічних вигід та можливості достовірної оцінки вартості об'єкта. Проте міжнародна практика надає ширше трактування поняття економічних вигід, дозволяючи враховувати більш широкий спектр потенційного доходу, включаючи непрямі вигоди та інтеграцію в комплексні проекти.

Первісна оцінка. Українські стандарти фокусуються на собівартості придбання та витратах, пов'язаних з підготовкою об'єкта до використання. Міжнародні стандарти враховують усі витрати, що безпосередньо необхідні для експлуатації активу, включно з непередбачуваними витратами, такими як первинна підготовка чи випробування. Це дозволяє отримати більш реалістичну картину вартості основних засобів.

Подальша оцінка. Вітчизняна практика здебільшого застосовує модель собівартості, тоді як міжнародна дозволяє обирати між моделлю собівартості та моделлю переоцінки, що забезпечує більш гнучке та достовірне відображення вартості активів у фінансовій звітності.

Амортизація. В Україні застосовуються стандартні методи амортизації: прямолінійний, метод зменшення залишкової вартості, кумулятивний та виробничий. Міжнародні стандарти дозволяють застосовувати будь-який метод, який найкраще відображає фактичне споживання економічних вигід об'єкта, що підвищує точність фінансової інформації.

Знецінення. Основною відмінністю є обов'язкова перевірка на знецінення в міжнародній практиці (IAS 36), тоді як у вітчизняній практиці цей аспект розкривається частково або вибірково. Це означає, що міжнародні стандарти більш чітко регламентують контроль за зменшенням корисності активів, забезпечуючи достовірність фінансової звітності.

Аудит. Українські стандарти аудиту та законодавство забезпечують національний рівень контролю та прозорості. Міжнародні стандарти аудиту (ISA) забезпечують єдиний підхід до перевірки фінансової звітності та підвищують рівень довіри інвесторів на глобальному ринку.

Порівняння показує, що вітчизняна практика обліку основних засобів значною мірою відповідає міжнародним стандартам, але має певні обмеження щодо гнучкості оцінки, переоцінки, амортизації та контролю за знеціненням.

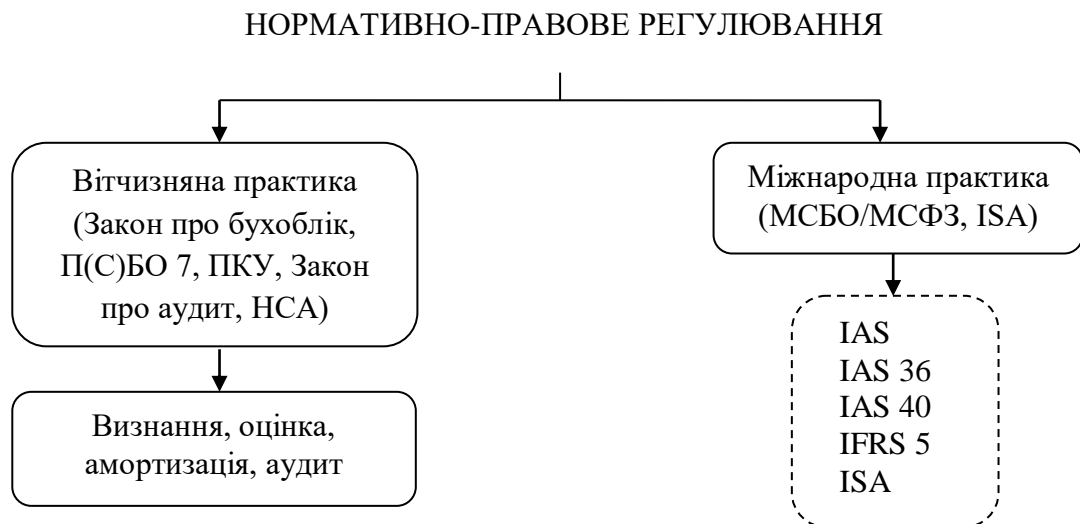

Рис. 1.5. Регулювання обліку й аудиту основних засобів

Джерело: складено на основі літературних джерел [18]

Інтеграція принципів МСФЗ у національну практику дозволяє підвищити достовірність фінансової звітності, забезпечити більш точну оцінку активів та полегшити доступ українських підприємств до міжнародних ринків капіталу [19].

Таким чином, українська система обліку та аудиту основних засобів має значний вплив міжнародних стандартів, але водночас зберігає власні особливості, зумовлені національними умовами господарювання та податковою політикою. Поступова гармонізація П(С)БО із МСФЗ сприяє підвищенню прозорості фінансової інформації та інтеграції України у світовий економічний простір.

Висновок до розділу 1

У першому розділі було детально розглянуто економічну сутність, функції, класифікацію, облік, оцінку та нормативно-правове регулювання основних засобів підприємства. Аналіз підрозділів дозволяє зробити такі висновки:

Основні засоби є ключовим елементом виробничого потенціалу підприємства, що забезпечує стабільність та безперервність діяльності. Вони виконують багатофункціональну роль: виробничу, соціальну, інноваційну,

інвестиційну та вартісну. Різноманітність їх форм і способів використання зумовлює необхідність чіткої класифікації для обліку, аналізу та аудиту.

Визнання об'єкта основним засобом відбувається за умови наявності майбутніх економічних вигід і можливості достовірної оцінки вартості. Первісна оцінка здійснюється за собівартістю, подальша – за моделлю собівартості або переоцінки. Амортизація дозволяє систематично розподіляти вартість активів протягом строку їх корисного використання. Класифікація основних засобів забезпечує правильне ведення обліку та підвищує аналітичність управлінської інформації. Наочне відображення життєвого циклу основного засобу показує, що облік охоплює весь період використання активу – від визнання до вибуття.

Вітчизняне регулювання базується на Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», П(С)БО 7, Податковому кодексі та законодавстві про аудит. Міжнародні стандарти МСБО/МСФЗ та МСА забезпечують уніфікований підхід до обліку й аудиту основних засобів, підвищуючи достовірність фінансової звітності та її прозорість для інвесторів. Порівняльний аналіз показав, що вітчизняні стандарти значною мірою відповідають міжнародним, проте існують відмінності щодо гнучкості оцінки, амортизації та контролю за знеціненням активів.

Основні засоби – це не просто стаття балансу, а комплексний ресурс, який визначає виробничі, фінансові та інвестиційні можливості підприємства. Їх ефективне використання, правильний облік, оцінка та контроль є основою формування достовірної фінансової інформації, прийняття управлінських рішень та стратегічного розвитку підприємства. Уніфікація національних стандартів із міжнародними підвищує прозорість обліку, сприяє гармонізації фінансової звітності та інтеграції українських підприємств у світову економічну систему.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «МРІЯ»

2.1. Організаційна структура обліку основних засобів на підприємстві

ТОВ «Мрія» Білоцерківського району – сільськогосподарське підприємство, яке здійснює діяльність у галузі рослинництва та тваринництва. Основними напрямками є вирощування зернових та технічних культур, а також виробництво продукції тваринництва для реалізації на внутрішньому ринку. Підприємство має статус юридичної особи, діє на основі Статуту, зареєстроване у формі товариства з обмеженою відповідальністю. Господарська діяльність ТОВ «Мрія» спрямована на забезпечення стабільних фінансових результатів, підвищення ефективності виробництва та раціональне використання матеріальних і трудових ресурсів.

Облік основних засобів у ТОВ «Мрія» є частиною загальної бухгалтерської системи підприємства. Його організація забезпечує достовірне відображення майна на балансі, контроль за використанням активів та своєчасне нарахування амортизації.

Основні принципи організації обліку на підприємстві:

1. Розподіл відповідальності – за веденням обліку відповідає бухгалтерія, а за фізичний стан – матеріально-відповідальні особи.
2. Документальна обґрунтованість – всі операції з основними засобами оформлюються первинними документами (акти приймання, накладні, акти списання).
3. Систематичність та своєчасність – облік ведеться регулярно, всі зміни в активах фіксуються своєчасно.
4. Контроль та перевірка – інвентаризація основних засобів проводиться щорічно або за необхідності, що дозволяє виявляти нестачі, знос або знецінення.

На підприємстві виділяються такі основні підрозділи та посадові особи,

здіяні в обліку основних засобів. Для забезпечення ефективного обліку основних засобів на підприємстві ТОВ «Мрія» чітко розподілено обов'язки між структурними підрозділами та посадовими особами. Такий підхід дозволяє не лише контролювати наявність і стан активів, а й забезпечує достовірність даних у фінансовій звітності та своєчасне нарахування амортизації.

Нижче наведено узагальнену таблицю, яка демонструє розподіл функцій з обліку основних засобів між підрозділами підприємства.

Таблиця 2.1.

Розподіл функцій з обліку основних засобів у ТОВ «Мрія»

Підрозділ / Посада	Основні функції
Бухгалтерія	Ведення бухгалтерського обліку основних засобів, нарахування амортизації, формування аналітичних звітів
Матеріально-відповідальні особи	Фізичний контроль, облік руху активів, участь в інвентаризації
Головний бухгалтер	Організація та контроль ведення обліку, затвердження документів, узгодження оцінок
Керівництво підприємства	Прийняття рішень про придбання, модернізацію чи списання активів, контроль використання майна
Внутрішній аудит	Перевірка правильності обліку, дотримання процедур, своєчасність нарахування амортизації

Джерело: розроблено автором [20]

Таблиця 2.1 демонструє чіткий розподіл обов'язків між структурними підрозділами та посадовими особами підприємства ТОВ «Мрія» у сфері обліку основних засобів.

1. *Бухгалтерія.* Основна відповідальність бухгалтерії – ведення аналітичного та синтетичного обліку основних засобів, нарахування амортизації та формування звітності. Це забезпечує правильне відображення активів у балансі та дозволяє керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення.

2. *Матеріально-відповідальні особи.* Вони здійснюють фізичний контроль за основними засобами, ведуть облік руху активів на території підприємства, беруть участь в інвентаризації та забезпечують збереження майна. Такий контроль мінімізує ризики втрат та псування активів.

3. *Головний бухгалтер* координує роботу бухгалтерії та контролює правильність облікових процедур. Він затверджує первинні документи та перевіряє відповідність нарахування амортизації до облікових політик підприємства.

4. *Керівництво підприємства*. Керівництво приймає стратегічні рішення щодо придбання, модернізації або списання активів, контролює ефективність їх використання та забезпечує ресурси для підтримки нормальної експлуатації основних засобів.

5. *Внутрішній аудит*. Якщо на підприємстві функціонує внутрішній аудит, він перевіряє дотримання облікових процедур, своєчасність нарахування амортизації та відповідність документального оформлення вимогам П(С)БО і внутрішніх нормативів.

Розподіл функцій з обліку основних засобів у ТОВ «Мрія» є ефективним і раціональним, оскільки забезпечує:

- контроль над фізичним станом активів;
- достовірність бухгалтерського обліку;
- своєчасне формування аналітичної інформації для управління;
- зменшення ризику втрат, зловживань або неправильного нарахування амортизації.

Разом із блок-схемою взаємодії підрозділів цей підхід дозволяє системно та прозоро організувати облік основних засобів на підприємстві.

На основі розподілу функцій між підрозділами та посадовими особами підприємства (табл. 2.1) формується структурна схема організації обліку основних засобів.

Вона наочно демонструє взаємодію керівництва, бухгалтерії, матеріально-відповідальних осіб та внутрішнього аудиту, що забезпечує достовірність фінансової інформації та ефективний контроль за активами.

Нижче представлено рис. 2.1, який відображає організаційну структуру обліку основних засобів у ТОВ «Мрія».

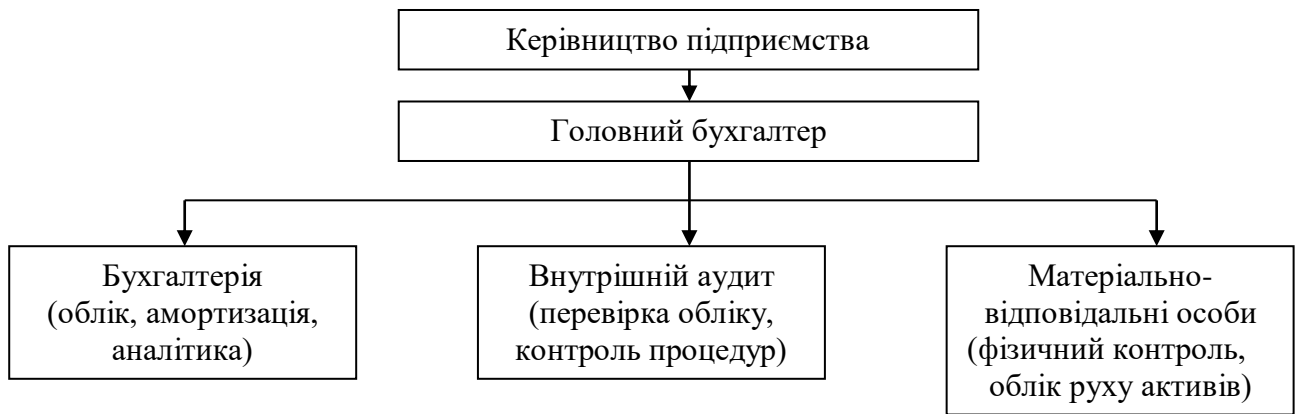

Рис. 2.1. Організаційна структура обліку основних засобів у ТОВ «Мрія»

Джерело: розроблено автором.

Для забезпечення достовірності обліку основних засобів на підприємстві ТОВ «Мрія» використовується стандартизований документообіг, що охоплює всі ключові етапи роботи з активами:

- прийом основних засобів – оформлення актів приймання, накладних постачальника, довідок про оцінку;
- використання та переміщення – ведення внутрішніх переміщень, актів передачі, журналів обліку;
- списання або вибуття – складання актів списання, наказів керівника та звітів про знос.

Такий організований документообіг створює основу для контролю, аналітики та управлінських рішень. На його підставі можна виділити переваги та недоліки існуючої організації обліку основних засобів (рис.2.2)

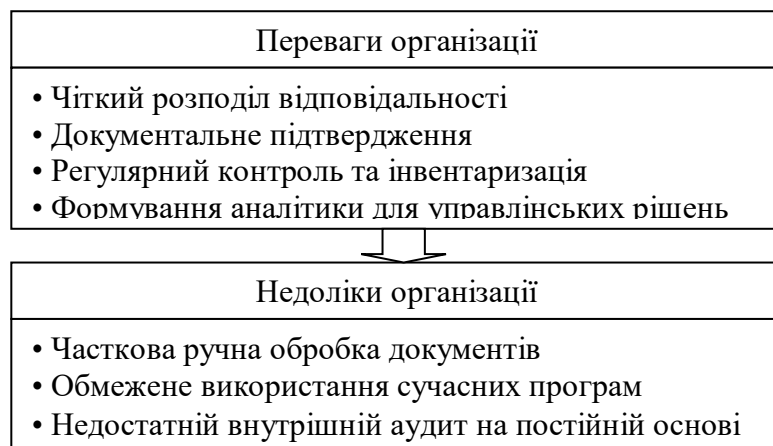

Рис. 2.2. Переваги та недоліки існуючої організації обліку основних засобів

Джерело: розроблено автором [21]

Переваги системи обліку основних засобів у ТОВ «Мрія» демонструють її сильні сторони та ефективність організації процесів. Вони забезпечують:

- контроль за активами – чіткий розподіл обов'язків між підрозділами гарантує, що кожен об'єкт обліку знаходиться під наглядом відповідальної особи;
- аналітичну підтримку управління – наявність документального підтвердження всіх операцій дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо придбання, списання чи модернізації основних засобів;
- прозорість і достовірність фінансової інформації – регулярний контроль та інвентаризація забезпечують своєчасне виявлення нестач, зносу або знецінення активів;
- планування та оптимізацію ресурсів – точні дані про стан основних засобів дозволяють ефективно розподіляти фінансові та матеріальні ресурси підприємства.

Недоліки системи вказують на наявні ризики та напрямки для вдосконалення процесу обліку:

- ризик помилок через ручну обробку документів – часткова відсутність автоматизації може призводити до неточностей у даних;
- обмежене використання сучасних програмних засобів – відсутність автоматизованих систем знижує швидкість обробки інформації та аналітичні можливості;
- недостатній внутрішній аудит – рідкісні або неповні перевірки ускладнюють своєчасне виявлення проблем та не дозволяють повністю контролювати стан активів.

Таким чином, переваги системи обліку створюють основу для ефективного управління основними засобами, а недоліки визначають конкретні напрямки для підвищення ефективності, автоматизації та контролю, що в перспективі дозволить зменшити ризики та покращити фінансові результати підприємства.

2.2. Дослідження обліку, аналізу та аудиторської перевірки основних засобів у ТОВ «Мрія»

На підприємстві ТОВ «Мрія» первісна оцінка основних засобів здійснюється за собівартістю придбання, яка включає:

- ціну придбання у постачальника;
- витрати на транспортування, монтаж та установку;
- витрати на доведення активу до стану, придатного для експлуатації.

Після визначення організаційної структури обліку та аналізу переваг і недоліків існуючої системи обліку основних засобів доцільно розглянути склад первісної вартості активів, яка є базою для подальшої оцінки, амортизації та формування фінансової звітності.

На підприємстві ТОВ «Мрія» первісна вартість основних засобів формується з урахуванням усіх витрат, пов'язаних із придбанням, доставкою, монтажем та підготовкою до використання. Це дозволяє отримати достовірну оцінку активів і забезпечує правильне відображення їх вартості в обліку.

Нижче наведено табл. 2.2, яка наочно демонструє склад первісної вартості основних засобів на підприємстві.

Таблиця 2.2.

Склад первісної вартості основних засобів на ТОВ «Мрія»

Види витрат	Приклад формування вартості
Ціна придбання	500 000 грн – обладнання для виробництва
Транспортування	15 000 грн – доставка вантажним транспортом
Монтаж та установка	10 000 грн – монтаж, підключення, налаштування
Інші витрати	5 000 грн – первинні випробування, страхування
Разом первісна вартість	530 000 грн

Джерело: розроблено автором

Після визначення первісної вартості основних засобів важливим етапом обліку є нарахування амортизації, що дозволяє рівномірно або відповідно до інтенсивності використання списувати вартість активів протягом їхнього строку корисного використання [22].

На підприємстві ТОВ «Мрія» застосовуються різні методи амортизації, які враховують особливості кожної групи основних засобів, їхнє фізичне та моральне зношення, а також вплив на фінансові результати підприємства.

Нижче наведено таблицю 2.3, що відображає основні методи амортизації, їх характеристику та практичне застосування на ТОВ «Мрія».

ТОВ «Мрія» застосовує модель собівартості для подальшої оцінки основних засобів, тобто об'єкти обліковуються за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та можливих знецінень.

Для нарахування амортизації використовуються методи, що відповідають інтенсивності використання активів:

Таблиця 2.3.

Методи амортизації основних засобів на ТОВ «Мрія»

Метод амортизації	Характеристика	Застосування на підприємстві
Прямолінійний	Рівномірне списання вартості протягом строку корисного використання	Для будівель та обладнання
Метод зменшення залишкової вартості	Більша амортизація у перші роки	Для активів з високим фізичним зносом
Виробничий	Залежить від обсягів виробництва	Для спеціалізованого обладнання

Джерело: систематизовано на підставі літературних джерел [23]

Приклад розрахунку амортизації (прямолінійний метод):

- Первісна вартість обладнання: 530 000 грн
- Строк корисного використання: 10 років
- Річна амортизація = $530\,000 / 10 = 53\,000$ грн

Облік основних засобів на ТОВ «Мрія» ведеться з розподілом за групами:

- будівлі та споруди;
- машини та обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти та інвентар.

Інвентаризація проводиться щорічно для перевірки наявності, стану та

правильності обліку активів. Результати інвентаризації відображаються у відповідних актах і дозволяють виявляти нестачі, знос або знецінення [5].

Після розгляду методів амортизації та складу первісної вартості основних засобів важливо продемонструвати послідовність облікових операцій на підприємстві.

Для цього доцільно використати блок-схему обліку основних засобів, яка наочно відображає всі етапи – від надходження активів до їх вибуття, включаючи нарахування амортизації та контрольні процедури.

Рисунок. 2.3, ілюструє логіку обліку основних засобів на ТОВ «Мрія».

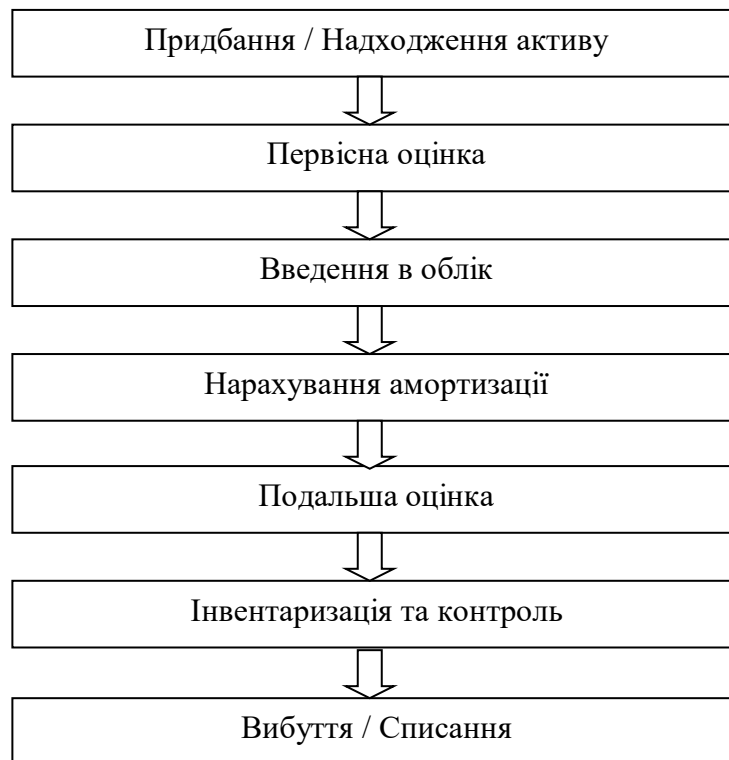

Рис.2.3. Блок-схема обліку основних засобів на ТОВ «Мрія»

Джерело: систематизовано на підставі літературних джерел [24]

Переваги облікової системи:

- чітка первісна оцінка активів;
- вибір оптимального методу амортизації для різних видів основних засобів;
- регулярна інвентаризація та контроль.

Проблемні моменти:

- часткове ручне ведення обліку може спричиняти помилки;
- обмежене застосування автоматизованих програм для обліку;
- недостатня деталізація оцінки знецінення окремих груп активів.

За даними підприємства, фінансові показники ТОВ «Мрія» за 2022–2024 роки демонструють стабільну тенденцію до зростання, що свідчить про підвищення ефективності діяльності та раціональне використання основних засобів.

Для наочності представимо ці дані у вигляді таблиці, яка відображає динаміку доходу, чистого прибутку, активів, зобов'язань та кількості працівників за три роки.

Таблиця 2.4.

Основні фінансові показники ТОВ «Мрія», грн.

Показник	2022	2023	2024
Дохід	9 280 500	10 360 300	24 021 100
Чистий прибуток	1 284 900	1 746 600	8 067 500
Активи	21 424 200	23 735 300	27 690 600
Зобов'язання	3 892 500	4 457 000	344 800
Кількість працівників	7	8	8

Джерело: складено за даними фінансової звітності

За даними фінансової звітності ТОВ «Мрія», підприємство демонструє стійку позитивну динаміку розвитку протягом 2022–2024 років. Дохід у 2024 році досяг 24 021 100 грн, що майже в 2,3 раза перевищує показник 2023 року. Такий значний приріст свідчить про активне розширення виробництва, підвищення обсягів реалізації продукції або надання послуг, а також ефективне використання виробничого потенціалу основних засобів.

Чистий прибуток підприємства за цей же період зріс у понад 4,6 раза – з 1 746 600 грн у 2023 році до 8 067 500 грн у 2024 році. Це свідчить не лише про зростання обсягів реалізації, але й про підвищення рентабельності діяльності, ефективне управління витратами та оптимізацію виробничих процесів.

Активи підприємства демонструють стабільну тенденцію до

збільшення: з 21 424 200 грн у 2022 році до 27 690 600 грн у 2024 році. Одночасне значне зменшення зобов'язань – з 4 457 000 грн у 2023 році до 344 800 грн у 2024 році – свідчить про покращення фінансової стійкості та підвищення рівня автономії, що зміцнює позиції підприємства у забезпеченні його зобов'язань перед кредиторами та партнерами.

Кількість працівників залишилася майже стабільною – 8 осіб у 2023–2024 роках проти 7 у 2022 році. Це дозволяє стверджувати, що зростання доходів та прибутку відбувається за рахунок підвищення ефективності використання персоналу та основних засобів, а не лише збільшення трудових ресурсів.

Таким чином, фінансові показники ТОВ «Мрія» за 2022–2024 роки свідчать про стале економічне зростання, ефективне використання активів та основних засобів, а також зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки ефективності використання активів розрахуємо деякі ключові показники:

1. *Коефіцієнт рентабельності активів (ROA)*

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}} \times 100\%$$

Рік	ROA
2022	1 284 900 / 21 424 200 × 100 ≈ 6,0%
2023	1 746 600 / 23 735 300 × 100 ≈ 7,4%
2024	8 067 500 / 27 690 600 × 100 ≈ 29,1%

Рентабельність активів зростає, що свідчить про ефективніше використання основних засобів.

2. *Коефіцієнт фінансової автономії*

$$ROA = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}} \times 100\%$$

Власний капітал = Активи – Зобов'язання

Підприємство демонструє високий рівень фінансової незалежності, особливо у 2024 році, що підтверджується суттєвим зростанням доходу та

чистого прибутку при одночасному скороченні зобов'язань. Це свідчить про здатність ТОВ «Мрія» ефективно формувати власні фінансові ресурси та зменшувати залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Рік	Власний капітал	К_а
2022	$21\,424\,200 - 3\,892\,500 = 17\,531\,700$	$17\,531\,700 / 21\,424\,200 \times 100 \approx 81,8\%$
2023	$23\,735\,300 - 4\,457\,000 = 19\,278\,300$	$19\,278\,300 / 23\,735\,300 \times 100 \approx 81,2\%$
2024	$27\,690\,600 - 344\,800 = 27\,345\,800$	$27\,345\,800 / 27\,690\,600 \times 100 \approx 98,8\%$

Важливою складовою системи управління є організація обліку й контролю за основними засобами. На підприємстві запроваджено регулярні внутрішні перевірки, а також залучення зовнішніх аудиторів, що дає змогу забезпечити високу якість фінансової інформації. У ході перевірок приділяється увага таким ключовим аспектам:

- перевіряється фактична наявність і стан основних засобів;
- контролюється своєчасність та правильність нарахування амортизації;
- оцінюється дотримання облікових процедур і документального оформлення операцій;
- перевіряється правильність відображення господарських операцій у фінансовій звітності.

Аудиторські процедури підтверджують достовірність обліку основних засобів, що підвищує довіру до фінансової звітності підприємства з боку інвесторів, партнерів та контролюючих органів. Це також свідчить про ефективно налагоджену систему внутрішнього контролю та високий рівень корпоративного управління [25].

Для більшої наочності результатів аналізу фінансово-господарської діяльності ТОВ «Мрія» доцільно застосовувати графічні методи відображення даних. Зокрема, стовпчикова діаграма, яка представлена на рис. 2.4, дозволяє чітко простежити тенденцію зростання доходу та чистого прибутку підприємства у 2022–2024 роках, а також оцінити співвідношення між цими показниками. Це дає змогу не лише констатувати позитивну

динаміку, а й зробити висновок про підвищення фінансової стійкості та ефективності діяльності ТОВ «Мрія».

Рис. 2.4. Графічне відображення динаміки фінансових показників ТОВ «Мрія» за 2022–2024 роки

Джерело:

Таким чином, подано порівняння двох ключових індикаторів — доходу та чистого прибутку, що дає змогу зробити висновки про зростання фінансової стійкості та ефективності діяльності підприємства.

2.3. Методика аудиту наявності та руху основних засобів підприємства

Аудит основних засобів є важливою складовою зовнішнього та внутрішнього контролю на підприємстві. Його метою є підтвердження достовірності відображення у фінансовій звітності інформації про наявність, рух, амортизацію та вибуття основних засобів, а також оцінка ефективності їх використання.

Методика проведення аудиту базується на поетапному підході, що охоплює планування, збір доказів, документальну перевірку, інвентаризацію та узагальнення результатів [26].

Основні завдання аудиту основних засобів:

1. Перевірка наявності та реального стану основних засобів.
2. Контроль правильності документального оформлення операцій з придбання, модернізації, передачі та списання активів.
3. Оцінка відповідності ведення обліку вимогам П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби».
4. Перевірка правильності обчислення та відображення амортизації.
5. Виявлення можливих випадків нецільового використання чи зловживань.
6. Надання рекомендацій щодо вдосконалення обліку та внутрішнього контролю.

Для систематизації процесу перевірки доцільно виділити основні етапи, які проходить аудитор — від підготовки та планування перевірки до формування висновків і рекомендацій. Ці етапи наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Етапи проведення аудиту основних засобів

Етап аудиту	Зміст робіт	Результати
1. Підготовчий	- вивчення облікової політики підприємства; - ознайомлення з внутрішніми регламентами; - оцінка системи внутрішнього контролю.	План аудиту, визначення об'єктів перевірки, програма аудиту
2. Дослідницький	- перевірка наявності основних засобів (інвентаризація); - аналіз документів придбання, введення в експлуатацію, переміщення та списання; - перевірка правильності нарахування амортизації; - виявлення фактів знецінення та ремонтів.	Робочі документи аудитора, підтвердження достовірності обліку
3. Аналітичний	- порівняння даних обліку з фінансовою звітністю; - оцінка ефективності використання основних засобів; - перевірка відповідності П(С)БО 7 та МСБО 16.	Аналітичні довідки, виявлені порушення та ризики
4. Узагальнюючий	- формування аудиторського висновку; - надання рекомендацій щодо усунення недоліків; - пропозиції з удосконалення обліку та контролю.	Аудиторський звіт та рекомендації керівництву підприємства

Джерело: систематизовано на підставі літературних джерел

Аудит основних засобів на підприємстві ТОВ «Мрія» передбачає

комплексну перевірку, що охоплює як первинні документи, так і правильність відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Для більшої наочності результати систематизації етапів аудиту доцільно подати у вигляді графічної схеми. Вона відображає послідовність дій аудитора від підготовки до формування висновків і надання рекомендацій. Такий підхід дозволяє швидко охопити загальну логіку проведення аудиту, що підвищує його прозорість і зрозумілість для користувачів фінансової інформації [26].

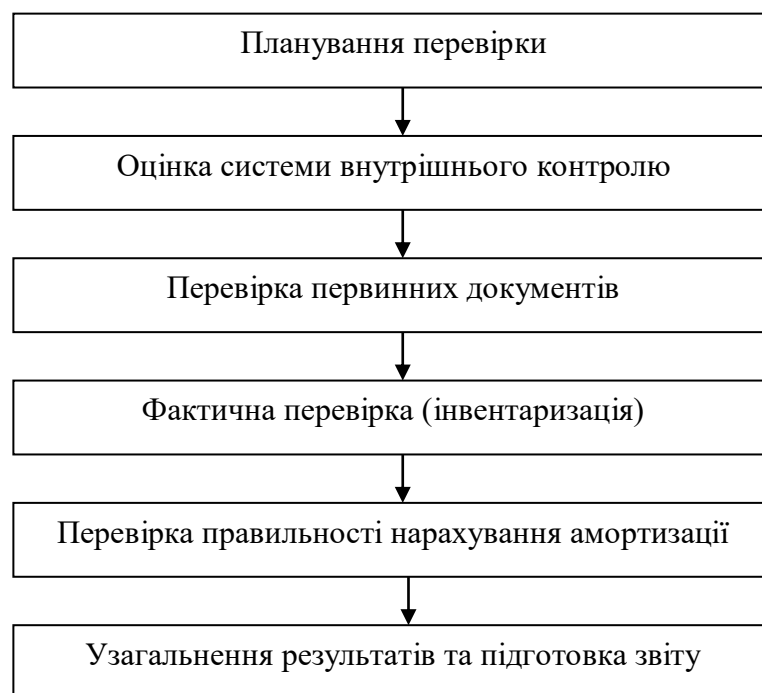

Рис. 2.5. Методика аудиту основних засобів

Джерело: систематизовано на підставі літературних джерел [26]

Методика аудиту основних засобів передбачає системний підхід, що дозволяє не лише підтвердити достовірність даних бухгалтерського обліку та звітності, а й виявити слабкі місця у внутрішньому контролі. Для ТОВ «Мрія» це особливо важливо, оскільки підприємство активно розширює обсяги діяльності, збільшує активи та потребує ефективної системи управління ними.

Оскільки методика аудиту передбачає практичну перевірку фактичної наявності та правильності відображення основних засобів у звітності,

важливим інструментом виступає робочий чек-лист аудитора. Він допомагає систематизувати процес перевірки, уникнути пропуску ключових моментів та забезпечити комплексність контролю. Такий інструмент особливо цінний для оцінки як внутрішнього, так і зовнішнього аудиту [27].

З метою конкретизації завдань аудитора та спрощення контролю за їх виконанням доцільно скласти узагальнюючу таблицю (табл. 2.6).

Таблиця 2.6.

Чек-лист аудитора основних засобів

№	Напрямок перевірки	Конкретні питання / дії аудитора	Джерела інформації
1	Наявність та облік основних засобів	- Чи всі об'єкти обліковуються на балансі? - Чи є розбіжності між інвентарними картками і фактичною наявністю? - Чи здійснюється регулярна інвентаризація?	Інвентарні картки, інвентаризаційні описи
2	Придбання і введення в експлуатацію	- Чи правильно визначена первісна вартість? - Чи є документи, що підтверджують придбання? - Чи правильно відображені витрати на монтаж і доставку?	Акти приймання-передачі, накладні, договори
3	Модернізація та ремонт	- Чи обґрунтовано витрати віднесені на модернізацію (а не на поточний ремонт)? - Чи підтверджуються вони документально?	Акти виконаних робіт, кошториси, накладні
4	Амортизація	- Чи відповідає метод амортизації обліковій політиці? - Чи правильно обчислені строки корисного використання? - Чи узгоджуються дані обліку з фінансовою звітністю?	Наказ про облікову політику, реєстри, розрахунки
5	Списання та вибуття	- Чи є накази та акти списання? - Чи документально підтверджено ліквідацію або продаж? - Чи враховано залишкову вартість при списанні?	Акти списання, накази, договори купівлі-продажу
6	Використання та ефективність	- Чи відповідає стан основних засобів їх призначенню? - Чи є простої або недовантаження обладнання? - Чи ведеться аналіз ефективності використання активів?	Технічні паспорти, виробничі звіти
7	Відповідність законодавству	- Чи відповідає облік вимогам П(С)БО 7 та МСБО 16? - Чи враховані податкові аспекти (ПДВ, податок на прибуток)?	Законодавчі акти, податкові декларації
8	Внутрішній контроль	- Чи є розподіл обов'язків між працівниками? - Чи використовується сучасне програмне забезпечення? - Чи здійснюється регулярний внутрішній аудит?	Посадові інструкції, облікова політика, звіти

Джерело: систематизовано на підставі літературних джерел: [28]

Таким чином, методика аудиту наявності та руху основних засобів передбачає комплексну перевірку правильності відображення їх у бухгалтерському обліку, законності здійснених операцій та відповідності даних первинних документів і фінансової звітності фактичному стану. Результати аудиту дозволяють своєчасно виявити порушення, мінімізувати ризики викривлення інформації та надати керівництву підприємства обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення системи обліку й контролю основних засобів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було комплексно розглянуто організацію бухгалтерського обліку, методику аналізу та аудиту основних засобів на прикладі ТОВ «Мрія». Дослідження дозволило встановити, що система управління необоротними активами на підприємстві є відносно структурованою та забезпечує формування достовірної фінансової інформації, проте має певні недоліки, які потребують удосконалення.

По-перше, організаційна структура обліку основних засобів побудована на чіткому розподілі функцій між бухгалтерією, матеріально-відповідальними особами, керівництвом та внутрішнім аудитом. Такий підхід забезпечує контроль за фізичним станом активів, своєчасне нарахування амортизації та формування достовірної звітності. Водночас виявлено проблеми, пов'язані з частковим ручним веденням обліку та обмеженим використанням сучасних програмних рішень, що знижує ефективність аналітичної роботи.

По-друге, порядок обліку основних засобів відповідає вимогам П(С)БО 7 «Основні засоби» та передбачає формування первісної вартості з урахуванням усіх витрат на придбання, доставку та введення в експлуатацію. Для нарахування амортизації підприємство застосовує різні методи – прямолінійний, виробничий та метод зменшення залишкової вартості – що дозволяє гнучко враховувати особливості використання окремих груп

активів. Систематичне проведення інвентаризацій підтверджує достовірність даних обліку. Разом з тим, недостатня увага приділяється оцінці знецінення активів, що може призводити до викривлення фінансових результатів.

По-третє, аналіз фінансово-господарської діяльності засвідчив позитивну динаміку розвитку ТОВ «Мрія» протягом 2022–2024 років. Підприємство демонструє зростання доходу, прибутку та активів, одночасно зменшуючи обсяг зобов'язань. Це свідчить про ефективне використання основних засобів, підвищення продуктивності праці та фінансової стійкості. Показники рентабельності активів та коефіцієнт автономії підтверджують високий рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

По-четверте, методика аудиту основних засобів, що застосовується на підприємстві, передбачає поетапну перевірку: від вивчення облікової політики та документального оформлення операцій до аналізу правильності нарахування амортизації та узагальнення результатів. Аудиторські процедури сприяють виявленню недоліків у внутрішньому контролі, підвищують рівень прозорості та забезпечують достовірність фінансової звітності. Особливо важливим є використання чек-листів, що допомагають систематизувати процес перевірки та уникнути пропуску ключових аспектів.

Отже, організація обліку, аналізу та аудиту основних засобів у ТОВ «Мрія» загалом відповідає вимогам чинних стандартів і забезпечує формування надійної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Серед основних переваг – чіткий розподіл функцій, достовірний документообіг, застосування різних методів амортизації, позитивна фінансова динаміка та проведення системних аудиторських процедур.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню прозорості фінансової інформації, зниженню ризиків викривлення облікових даних та забезпеченню більш ефективного використання основних засобів у діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Удосконалення організації обліку та аналізу основних засобів

Організація бухгалтерського обліку основних засобів займає ключове місце в системі управління підприємством, адже саме ці активи формують виробничий потенціал та визначають довгострокову стабільність діяльності. Традиційний підхід до обліку часто обмежується лише фіксацією фактів надходження, використання та вибуття основних засобів. Проте сучасні умови господарювання вимагають застосування новітніх методів, що дозволяють оперативно відслідковувати рух активів, забезпечувати контроль за їх ефективністю та створювати інформаційну базу для стратегічних рішень [29].

Основними напрямками вдосконалення організації бухгалтерського обліку основних засобів є:

- Автоматизація процесів обліку – застосування сучасних програм (BAS ERP, SAP, Microsoft Dynamics), які дають змогу формувати електронні інвентарні картки, проводити індексацію вартості, контролювати строки експлуатації та нарахування амортизації.
- Електронний документообіг – використання цифрових підписів та електронних актів приймання-передачі зменшує ризик помилок і прискорює обробку інформації.
- Удосконалення методів оцінки – поряд із первісною та залишковою вартістю доцільно застосовувати справедливу вартість та тестування на знецінення згідно з МСБО 36.
- Підвищення ролі управлінського обліку – облік має забезпечувати не лише формування звітності, а й контроль ефективності використання активів через систему показників (фондовіддача, коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення).

- Посилення внутрішнього контролю – регулярні інвентаризації, використання штрих-кодів або RFID-технологій для маркування обладнання.

У сучасних умовах розвитку підприємств особлива увага приділяється ефективності обліку основних засобів. Традиційні методи обліку поступово замінюються новітніми підходами, що базуються на автоматизації, інтегрованих інформаційних системах та сучасних стандартах бухгалтерського та управлінського обліку [30].

Для наочності та більш глибокого розуміння відмінностей між класичною та сучасною організацією обліку основних засобів представлено порівняльну характеристику у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняння традиційної та сучасної організації обліку основних засобів

Параметр	Традиційна організація обліку	Сучасна організація обліку
Підхід	Ручний облік, паперові документи	Автоматизований облік, електронні документи
Контроль	Фізична інвентаризація раз на рік	Постійний моніторинг через системи ERP
Звітування	Регламентоване, періодичне	Гнучке, оперативне, в режимі реального часу
Точність даних	Можливі помилки через ручний ввід	Мінімізація помилок завдяки автоматизації
Вартість обліку	Висока трудомісткість	Зменшення витрат за рахунок технологій

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу

Сучасна організація обліку основних засобів неможлива без застосування автоматизованих систем, які забезпечують оперативний контроль, точність даних та інтеграцію з іншими інформаційними потоками підприємства. Використання таких систем дозволяє не лише спростити документообіг, але й забезпечити своєчасне отримання аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

На рис. 3.1 наведено схему автоматизованого обліку основних засобів, яка ілюструє основні етапи процесу, взаємодію підсистем та ключові точки контролю.

Рис. 3.1. Схема автоматизованого обліку основних засобів

Джерело: узагальнено на основі аналізу [30]

Таким чином, вдосконалення організації бухгалтерського обліку основних засобів передбачає інтеграцію сучасних інформаційних технологій, застосування міжнародних підходів до оцінки активів та підвищення аналітичної цінності облікової інформації. Це дає змогу забезпечити прозорість, достовірність та оперативність управління матеріально-технічною базою підприємства.

Економічний аналіз основних засобів має важливе значення для оцінки ефективності діяльності підприємства. Традиційно він зводився до розрахунку показників забезпеченості виробництва засобами праці, коефіцієнта зносу та фондівіддачі. Проте сучасні умови господарювання вимагають більш комплексного підходу, що враховує не лише технічний стан активів, а й їхню здатність створювати додану вартість у довгостроковій перспективі [31].

Основні проблеми традиційного аналізу:

- обмежений набір показників (часто лише фондівіддача та коефіцієнт зносу);
- відсутність урахування факторів знецінення, інфляційних процесів та морального старіння;
- слабка інтеграція результатів аналізу з управлінськими рішеннями;

- використання застарілої інформації (переважно після складання річної звітності).

Для вдосконалення методики аналізу доцільно застосовувати системний підхід, який включає:

1. Розширення системи показників ефективності використання основних засобів, зокрема:

- фондвіддача (обсяг продукції на 1 грн основних засобів),
- фондомісткість,
- коефіцієнт придатності та зносу,
- коефіцієнти оновлення і вибуття,
- рентабельність основних засобів,
- індекс інтенсивності використання.

2. Впровадження факторного аналізу, що дозволяє визначати вплив окремих факторів (обсягів виробництва, вартості активів, структури фондів) на кінцевий результат.

3. Використання методів прогнозування, наприклад:

- трендовий аналіз (динаміка зносу, оновлення, ефективності використання),
- економіко-математичне моделювання,
- сценарний аналіз (оптимістичний, песимістичний, базовий).

4. Інтеграція аналізу з інформаційними системами – застосування ВІ-платформ (Power BI, Qlik, Tableau), що дозволяють візуалізувати динаміку використання активів у реальному часі.

Для підвищення ефективності управління основними засобами підприємства важливо не лише удосконалити їх облік, а й впроваджувати сучасні методики економічного аналізу їх використання. Традиційні підходи часто обмежуються базовими показниками, тоді як вдосконалені методики дозволяють більш комплексно оцінювати продуктивність, рентабельність та ступінь зношення основних засобів [32].

Для наочності та порівняння результатів застосування різних підходів представлено табл. 3.2, у якій відображено ключові відмінності між традиційною та вдосконаленою методикою аналізу.

Таблиця 3.2

**Порівняння традиційної та вдосконаленої методики аналізу
використання основних засобів**

Критерій	Традиційний підхід	Вдосконалений підхід
Основні показники	Фондовіддача, коефіцієнт зносу	Фондовіддача, фондомісткість, рентабельність, коефіцієнт оновлення, вибуття, придатності
Періодичність	Щорічно	Щоквартально, щомісяця, в реальному часі
Методи	Порівняння та індекси	Факторний, кореляційно-регресійний, сценарний
Інструменти	Таблиці Excel, паперові розрахунки	ВІ-системи, автоматизовані аналітичні панелі
Результат	Статичний зріз показників	Динамічна система моніторингу з прогнозами
Обсяг показників	Обмежений, базові коефіцієнти	Розширений, комплексні індикатори ефективності
Джерела інформації	Лише бухгалтерські дані	Бухгалтерські та управлінські дані, аналітика ERP
Частота аналізу	Періодично	Оперативно, у реальному часі
Точність оцінки	Можливі похибки	Мінімізація похибок завдяки автоматизації
Використання результатів	Звітність	Прийняття управлінських рішень та планування

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу [33]

Вдосконалена методика економічного аналізу використання основних засобів дозволяє отримати більш точну та комплексну оцінку ефективності їх експлуатації. Вона охоплює не лише традиційні показники рентабельності та зношення, а й інтегровані коефіцієнти продуктивності, амортизаційні резерви та вплив технологічних факторів.

На рис. 3.2 представлено схему вдосконаленої методики економічного аналізу основних засобів, що ілюструє етапи аналізу, взаємозв'язок показників та алгоритм прийняття управлінських рішень на основі отриманих даних.

Вдосконалена методика аналізу використання основних засобів базується на принципах системності, регулярності та інтеграції сучасних інформаційних технологій.

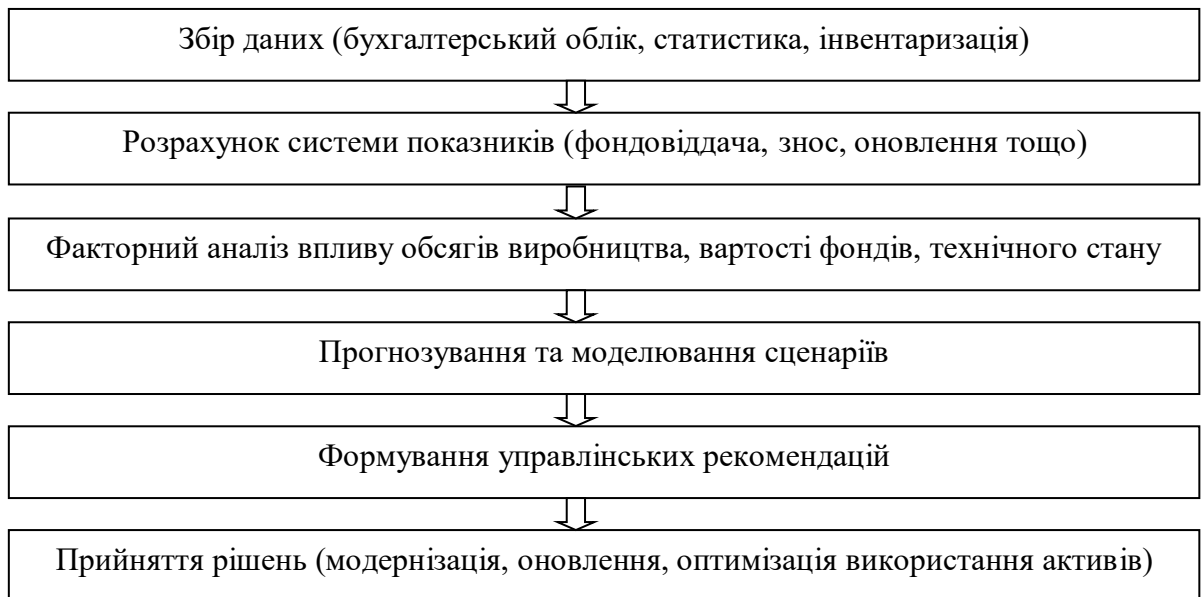

Рис. 3.2. Вдосконалена методика економічного аналізу використання основних засобів

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу

Вона передбачає комплексне оцінювання ефективності використання активів, включаючи як фінансові, так і виробничі показники, а також дозволяє враховувати взаємозв'язок між окремими структурними підрозділами підприємства [34].

Завдяки цьому методологія забезпечує своєчасне виявлення проблем у використанні основних засобів, визначення резервів підвищення продуктивності та оптимізації витрат. Крім того, інтеграція з інформаційними системами ERP та іншими ІТ-інструментами дозволяє прогнозувати наслідки управлінських рішень, оперативно коригувати плани експлуатації активів та підтримувати стратегічне планування підприємства. У результаті впровадження такої методики підвищується точність управлінських рішень, ефективність функціонування підприємства та конкурентоспроможність на ринку.

3.2. Шляхи підвищення ефективності аудиту основних засобів

Аудит основних засобів є важливим елементом системи фінансового контролю підприємства, оскільки дозволяє перевірити правильність ведення обліку, законність здійснених операцій та достовірність фінансової звітності. Ефективність аудиту залежить від застосованих методичних підходів, інформаційної бази, рівня професійної компетентності аудиторів та використання сучасних технологій [35].

Основні проблеми, що знижують ефективність аудиту:

- недостатня деталізація внутрішніх документів з обліку руху основних засобів;
- обмежене застосування автоматизованих систем контролю;
- високий ризик помилок під час інвентаризації;
- формальний підхід до перевірки стану та оцінки основних засобів;
- відсутність комплексного аналізу впливу основних засобів на фінансові результати діяльності.

Напрями підвищення ефективності аудиту основних засобів:

1. Впровадження ризик-орієнтованого підходу – зосередження уваги аудиторів на найбільш ризикових операціях (придбання, модернізація, переоцінка, списання).
2. Автоматизація аудиторських процедур – використання спеціалізованих програм (CaseWare, ACL, IDEA, AuditXP), що дозволяють швидко аналізувати великі масиви даних, виявляти аномалії та дублювання.
3. Посилення внутрішнього контролю – інтеграція результатів аудиту з внутрішнім аудитом і управлінськими рішеннями, формування системи моніторингу.
4. Поглиблений аналіз стану основних засобів – перевірка не лише документів, а й фактичного технічного стану активів, їх продуктивності та доцільності використання.

5. Інтеграція міжнародного досвіду – застосування стандартів ISA (International Standards on Auditing), використання практик Big Four (PwC, Deloitte, EY, KPMG).

6. Розробка рекомендацій для керівництва – не лише констатація порушень, а й надання пропозицій щодо оптимізації процесів управління основними засобами.

Для забезпечення надійності облікових даних та ефективного управління основними засобами підприємства важливе значення має аудит їх використання та стану. Традиційні методи аудиту обмежуються перевіркою документів та інвентаризацією, що не завжди дозволяє своєчасно виявляти недоліки та ризики. Сучасні вдосконалені підходи передбачають комплексну оцінку активів із використанням автоматизованих систем, аналітичних інструментів та інтеграції з управлінським обліком [36].

Для наочності порівняння традиційних та вдосконалених підходів до аудиту основних засобів представлено у таблиці 3.3, де відображено основні характеристики, переваги та обмеження кожного методу.

Таблиця 3.3

Традиційні та вдосконалені підходи до аудиту основних засобів

Параметр / Підхід	Традиційний аудит	Вдосконалений аудит
Об'єкт перевірки	Документи та облік	Документи + фактичний стан + економічна доцільність
Методи	Інвентаризація, звірка	Автоматизовані аналітичні процедури, факторний аналіз, ризик-орієнтований підхід
Періодичність	Щорічно	Постійний моніторинг + позапланові перевірки
Інформаційна база	Бухгалтерські реєстри	Бухгалтерські реєстри + управлінська звітність + ІТ-системи
Результат	Виявлення помилок	Виявлення ризиків, рекомендації щодо підвищення ефективності
Основний метод	Перевірка документів, інвентаризація	Автоматизований контроль, аналітичні перевірки
Частота проведення	Переважно періодично	Постійний або оперативний аудит
Точність оцінки	Можливі похибки	Мінімізація похибок завдяки ІТ та аналітиці
Використання результатів	Формування звітності	Підтримка управлінських рішень, оптимізація активів
Ресурсоємність	Висока	Зменшення трудовитрат завдяки автоматизації

Ефективність аудиту основних засобів безпосередньо залежить від комплексності підходу, правильного вибору методів перевірки та глибини аналізу отриманих результатів. Для систематизації етапів і процедур аудиторської перевірки доцільно представити алгоритм підвищення ефективності аудиту основних засобів, що наведено на рис. 3.3.

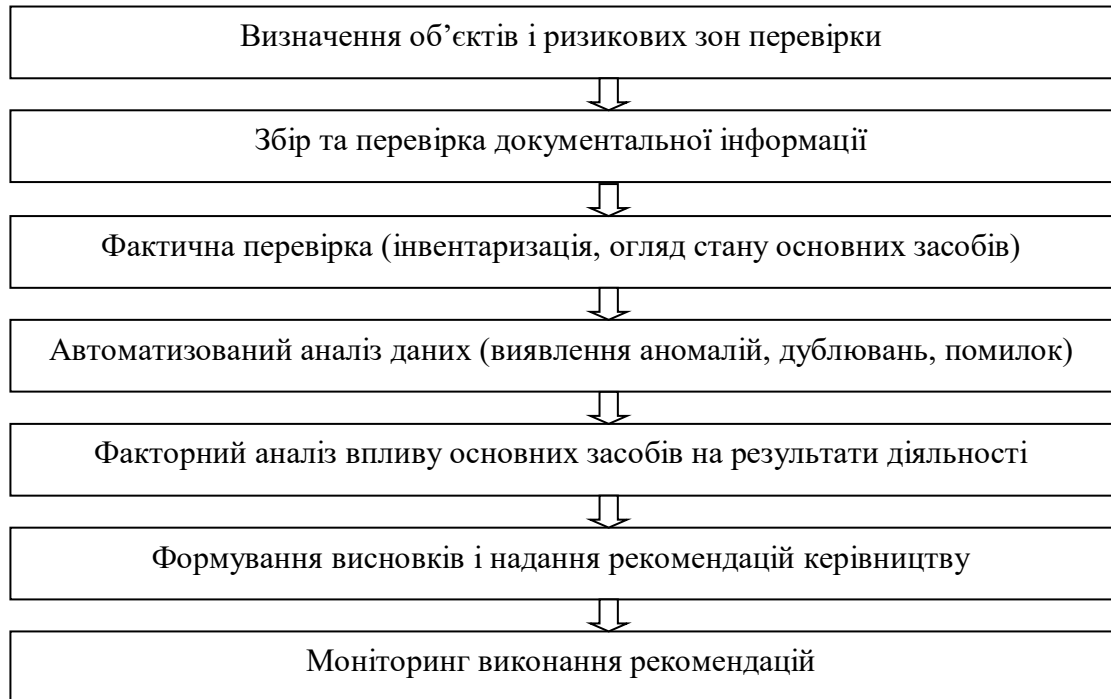

Рис. 3.3. Алгоритм підвищення ефективності аудиту основних засобів
Джерело: узагальнено на основі літературних джерел: [37-38]

Таким чином, підвищення ефективності аудиту основних засобів можливе завдяки комплексному поєднанню сучасних інформаційних технологій, ризик-орієнтованого підходу, поглибленого аналізу технічного стану активів та застосування міжнародних стандартів аудиту. Використання автоматизованих систем дозволяє оперативно відслідковувати стан активів, вести електронний облік їх руху, виявляти відхилення та потенційні ризики, що значно підвищує точність і оперативність перевірок [39; 40].

Ризик-орієнтований підхід спрямовує увагу аудиторів на найбільш критичні ділянки, зменшуючи ресурсомісткість процесу та підвищуючи результативність аудиту, а також дозволяє прогнозувати потенційні загрози та формувати обґрунтовані рекомендації для керівництва підприємства.

Поглиблений аналіз технічного стану активів забезпечує своєчасне виявлення зношення, недоліків у експлуатації та потреби в оновленні основних засобів, що сприяє раціональному плануванню капіталовкладень і збереженню продуктивності виробничих потужностей [41].

Впровадження міжнародних стандартів аудиту дозволяє гармонізувати процедури перевірки з передовими світовими практиками, підвищує прозорість та достовірність фінансової звітності і забезпечує довіру інвесторів і партнерів. У результаті аудит перестає бути лише формальною перевіркою і перетворюється на потужний інструмент стратегічного управління підприємством, який сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, мінімізації ризиків, оптимізації витрат та забезпеченню стабільного і стійкого розвитку бізнесу [42].

Висновки до розділу 3

У процесі дослідження було встановлено, що вдосконалення обліку, аналізу та аудиту основних засобів є важливою умовою підвищення ефективності управління підприємством. Основні засоби становлять значну частку активів, а тому від правильності їх обліку, обґрунтованості оцінки та достовірності відображення у фінансовій звітності залежить реальність інформації про фінансовий стан та результати діяльності суб'єкта господарювання.

Запропоновані напрями вдосконалення організації бухгалтерського обліку основних засобів передбачають: використання сучасних інформаційних технологій, автоматизацію облікових процесів, підвищення аналітичності облікових даних, а також посилення внутрішнього контролю. Це дозволяє своєчасно формувати достовірну інформацію для управлінських рішень.

Удосконалення методики економічного аналізу використання основних засобів пов'язане із застосуванням системи коефіцієнтів, факторного та порівняльного аналізу, а також використанням блок-схем і моделей для

оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. Такий підхід забезпечує глибше розуміння ролі основних засобів у формуванні результатів діяльності.

Підвищення ефективності аудиту основних засобів можливе завдяки впровадженню ризик-орієнтованого підходу, автоматизації аудиторських процедур, інтеграції міжнародних стандартів та посиленню аналітичної складової перевірки. Важливо, щоб аудит виконував не лише контрольну, але й консультативну функцію, надаючи керівництву обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації управління активами.

Отже, реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво підвищити якість обліку, глибину аналізу та результативність аудиту основних засобів, що у свою чергу сприятиме зростанню ефективності господарської діяльності підприємства та зміцненню його конкурентних позицій на ринку.

ВИСНОВКИ

Основні засоби є ключовим елементом виробничого потенціалу підприємства, що визначає його конкурентоспроможність і фінансову стабільність, а їх ефективне використання безпосередньо впливає на результати господарської діяльності. Незважаючи на різні підходи в економічній літературі, загальноприйнято визначати основні засоби як довгострокові матеріальні активи, які беруть участь у кількох виробничих циклах, зберігаючи свою натуральну форму і поступово переносячи вартість на продукцію.

Класифікація основних засобів за функціональним призначенням, галузевою належністю та ступенем використання є важливим інструментом для побудови ефективної системи їх обліку, аналізу та аудиту. Нормативно-правове забезпечення обліку в Україні базується на П(С)БО та Податковому кодексі, тоді як міжнародна практика спирається на МСБО та МСФЗ, що надає гнучкість у питаннях оцінки та визнання активів.

Аналіз фінансово-господарської діяльності показав, що забезпеченість підприємства основними засобами, темпи їх оновлення та показники фондівіддачі визначають ефективність виробництва. Водночас облік потребує вдосконалення через автоматизацію, електронний документообіг та використання сучасних програмних рішень, що дозволяють формувати оперативну та достовірну інформацію для управлінських рішень.

Економічний аналіз використання основних засобів повинен поєднувати коефіцієнтний, факторний та порівняльний підходи для глибокої оцінки причин змін у результативності діяльності. Аудит забезпечує контроль за збереженням активів, правильністю оцінки та відображенням у звітності, а ризик-орієнтований підхід підвищує якість перевірок та дозволяє виявляти резерви підвищення ефективності.

Практичне дослідження засвідчило наявність проблем в організації обліку та аналізу основних засобів, серед яких недостатній рівень автоматизації, обмежене використання управлінської звітності та

недосконалість методів контролю. Впровадження сучасних підходів до обліку, аналізу та аудиту основних засобів сприятиме прозорості та ефективності управління ресурсами, підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

До практичних заходів належить автоматизація обліку основних засобів із використанням програмних продуктів (BAS ERP, SAP, Microsoft Dynamics), що дозволяє вести електронні інвентарні картки, контролювати строки експлуатації та нарахування амортизації; розширення методики аналізу через факторний та порівняльний аналіз; удосконалення аудиту завдяки ризик-орієнтованому підходу та застосуванню комп'ютерних технологій; а також посилення внутрішнього контролю через RFID-технології та штрих-кодування для збереження активів та зменшення ризиків зловживань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мішура В. Б. Еволюція поняття, класифікація та економічна сутність основних засобів. Науковий вісник ДГМА. 2017. №2. С. 148-155.
2. Орловський Д.Л. Бізнес-процеси підприємства: моделювання, аналіз, вдосконалення. Част. 2. Бізнес процеси: аналіз, управління, удосконалення. Харків: НТУ «ХП», 2018. 433с.
3. Зима Ю. Особливості застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в обліку основних засобів. Економічний аналіз. 2018. Вип. 12, ч. 4. с. 211-214.
4. Облік і аудит : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення нормативних дисциплін бакалавра з обліку і аудиту / уклад. : Л. Г. Смоляр, Р. Ю. Овчарик, О. В. Кам'янська та ін. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 616 с.
5. Рогозний С. Основні засоби за МСФЗ: особливості визнання та оцінки. Все про бухгалтерський облік. 2019. № 27 (22 берез.). с. 4-10.
6. Жадан Т. А. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. 2020. Вип. 8. С. 112-116.
7. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік і аудит : Термінологічний українськоросійсько-англійський словник. Київ : ЦУЛ, 2019. 292 с.
8. Мартиненко О.В., Гарна С. О., Шнурко А. М. Сутність та особливості інвентаризації основних засобів. Інноваційна економіка. 2018. № 4. с. 306-309.
9. Ляшенко А. Основні засоби придбано за інвалюту: нюанси обліку. Баланс-Бюджет. 2018. № 32. с. 15-18.
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: Затв. Радою з Міжнародних стандартів фінансової звітності від 01.01.2012 р. №929_014 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_014
11. Аудит : підручник : [в 2 ч.] / Брадул О. М. [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Грушко В. І. 4-те вид., допов. і перероб. Київ : Ліра. 2020. 323 с.

12. Старицький Т.М. Методичні основи економічної діагностики відтворення і ефективності використання основного капіталу. Агроінком. 2018. № 7 с. 56–60.
13. Бурлан С.А., Руденко Н.О. Організація і методика аудиту: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 184с.
14. Яловега Л.В. Облік витрат на ремонт та поліпшення основних засобів: бухгалтерський і податковий аспект. Полтавська державна аграрна академія. 2019. № 10(4). С. 460-466.
15. Медведєва Н. Ю. Особливості бухгалтерського обліку вибуття основних засобів. Облік и фінанси АПК: Науково-виробничий журнал. 2017. № 6/7. с. 90-92.
16. Податковий облік та звітність : підручник / Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова, О. Є. Найденко. Київ: Знання, 2017. 710 с.
17. Лесняк В. Методика аудиту операцій з використання та утримання основних засобів. Економічний аналіз. 2017. Вип. 11, ч. 2. с. 313-315.
18. Облік та внутрішній аудит основних засобів в контексті прийняття управлінських рішень: монографія / М. П. Войнаренко, А. Ф. Гуменюк, Р. Л. Цебень ; Хмельниц. кооп. торг.-екон. ін-т. Хмельницький : Цюпак [вид.], 2018. 210 с.
19. Кундеус, О.М. Облік витрат на поліпшення та ремонт основних засобів. Інноваційна економіка. 2018. № 12. с. 264-269.
20. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»: Затв. Верховною Радою України від 16.07.1999р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями) URL:: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
21. Очеретько Л.М., Малишева Л. В. Напрямки гармонізації податкового та бухгалтерського обліку основних засобів. Інноваційна економіка. 2017. № 3. с. 297-299.

22. Андросова О.Ф., Калугіна К.А. Методика аудиту основних засобів і нематеріальних активів та її вплив на якість аудиту. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 3, Т.3. С.250-255.
23. Макаренко А. П., Шама М. В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. Агросвіт. 2020, № 2. С. 30-37.
24. Яковишина Н.А. Теоретичні основи обліку основних засобів. Молодий вчений. 2018. №5. С. 779-783.
25. Бухгалтерський облік: навч. посібник./ В. М. Панасюк, І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич. Тернопіль : ТНЕУ. 2020. 330 с.
26. Мельничук І. В. Мужевич Н. В. Облік фінансового забезпечення відтворення основних засобів будівельних підприємств. Галицький економічний вісник. Тернопіль, 2019. № 1. С. 123-130.
27. Рибченко М.Ф., Кириленко В.М. Проблеми та шляхи вдосконалення основних засобів. Держава та регіони. 2017. № 6. с. 135– 137.
28. Іскрижицька Ф. Як у Примітках до річної фінзвітності ф. № 5-дс поінформувати про основні засоби. Головбух : Бюджет. 2018. № 1 (9 січ.). с. 16-25.
29. Колеснікова О.М., Ганяйло О. М. Проблемні питання обліку і оподаткування операцій з основними засобами. Облік і фінанси АПК. 2019. № 2. с. 12-15.
30. Тимошук С. Податковий облік витрат на ремонт і поліпшення основних засобів. Вісник податкової служби України. 2019. № 29. с. 11-14.
31. Наказ «Про затвердження типових форм первинного обліку»: Затв. Міністерством Статистики України від 29.12.1995р. №352 (із змінами та доповненнями) URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/go/z0508-98](http://zakon.rada.gov.ua/go/z0508-98)
32. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту : Навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 484 с.
33. Облік, аналіз і аудит : Навч. пос./ В.Г. Загородній, Є.В. Мних, В.С. Рудницький, Київ: Кондор, 2018. 618 с.

34. Хричікова М.О. Особливості аудиту основних засобів на підприємстві. *Управління розвитком*. 2018. № 12 (175) С. 89-91.
35. Аудит: методика і організація: навчальний посібник/ Н.І. Гордієнко, О.В. Харламова, Ю.І. Мізік, О.О. Конопліна; Харківський нац.ун-т міськ.госп. ім. О.М. Бекетова. 2-ге вид.перероб. і доп. Харків: ХНУМГ ім. О.М.Бекетова, 2017. 319с.
36. Основні засоби: головні правила обліку : практ. керівництво. Дніпропетровськ : Баланс-Клуб, № 9. 2020. 111 с.
37. Шелін С. В. Особливості обліку амортизації основних засобів в автоматизованій системі. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2017. № 6. с. 28-30.
38. Пирог О.В. Детермінація основних засобів підприємств в умовах інвестиційного розвитку. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*. 2020. №835. С. 240-250.
39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 року № 73.
40. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
41. International Accounting Standards Board. *IAS 16 Property, Plant and Equipment*. London: IFRS Foundation, 2023. 62 p.
42. Arens A., Elder R., Beasley M., Hogan C. *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*. 18th ed. London: Pearson, 2023. ISBN 978-1292448985.
43. KPMG. *Accounting for PPE under the IFRS component approach*. KPMG Publication, 2022. — url available.
44. PwC / Grant Thornton / IFRS Foundation. *IAS 16 Property, Plant and Equipment — Fact Sheet / Guidance Notes*. Updated 2025.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.1

Класифікація основних засобів за різними ознаками

Ознака класифікації	Групи основних засобів (види)
За функціональним призначенням	<ul style="list-style-type: none"> - виробничі (безпосередньо забезпечують виробничий процес) - невиробничі (житло, об'єкти культури, соцсфери)
За видами	<ul style="list-style-type: none"> - земельні ділянки - будівлі - споруди - машини та обладнання - транспортні засоби - інструменти, інвентар - багаторічні насадження - робоча та продуктивна худоба
За характером використання	<ul style="list-style-type: none"> - діючі (експлуатуються) - недіючі (тимчасово не використовуються) - запасні (резервні)
За належністю	<ul style="list-style-type: none"> - власні - орендовані (оперативна або фінансова оренда)
За галузевою ознакою	<ul style="list-style-type: none"> - промислові - сільськогосподарські - транспортні - будівельні - інші
За строком служби	<ul style="list-style-type: none"> - короткострокові (з обмеженим періодом використання) - довгострокові (з тривалим терміном експлуатації)

Джерело: узагальнено на основі аналізу [7]

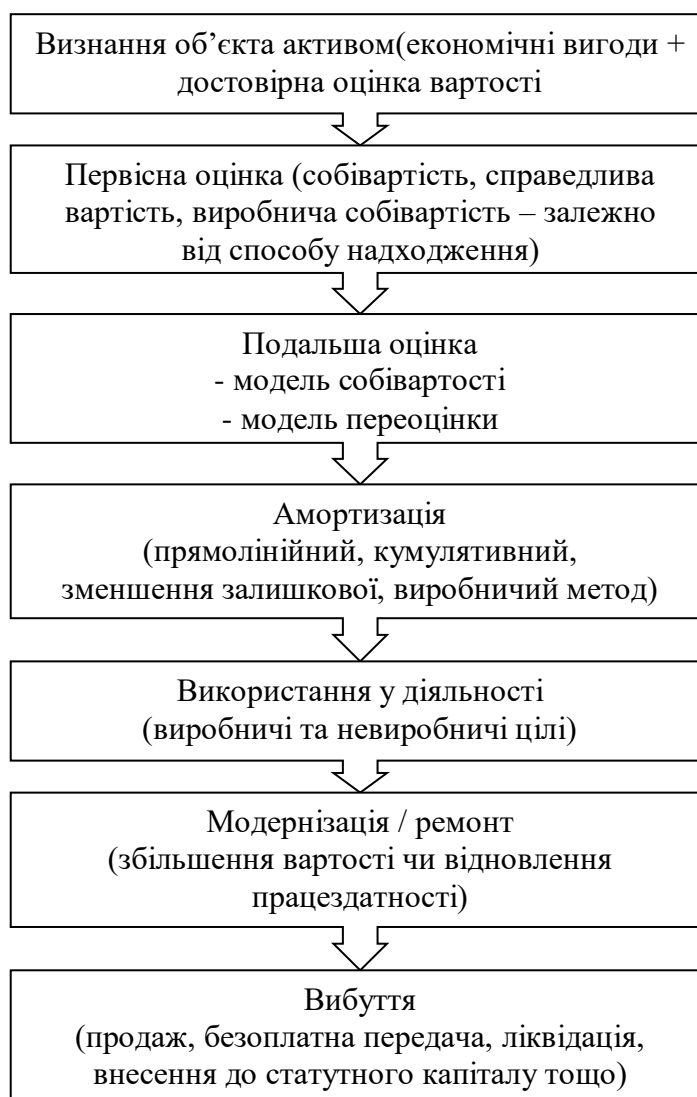

Рис. 1.4. Життєвий цикл основного засобу в бухгалтерському обліку

Джерело: побудовано автором за результатами узагальнення наукових підходів [16]

Додаток В

Таблиця 1.4.

Порівняння вітчизняної та міжнародної практики обліку основних засобів

Критерій	Вітчизняна практика (П(С)БО)	Міжнародна практика (МСБО/МСФЗ)
Визнання	За умови економічних вигід і достовірної оцінки	Ті самі критерії, але ширше трактування майбутніх вигід
Первісна оцінка	Собівартість придбання + витрати на доведення до стану готовності	Всі витрати, без винятку, що безпосередньо пов'язані з використанням
Подальша оцінка	Переважає модель собівартості, рідше – переоцінки	Модель собівартості або переоцінки – застосовуються гнучко
Амортизація	Прямолінійний, зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий	Будь-який метод, що найточніше відображає споживання вигід
Знецінення	Розкривається частково, обмежено	Обов'язкова перевірка на знецінення (IAS 36)
Аудит	Національні стандарти аудиту, Закон України	ISA – міжнародний рівень прозорості та незалежності

Джерело: складено на основі літературних джерел [17]